

1. SAMMANFATTNING

Den snabbt ökande globala efterfrågan på kritiska och strategiska mineraler, driven av bland annat den rättvisa gröna omställningen och genomförandet av Parisavtalet, har lett till ett ökat tryck på Sida att engagera sig i gruvsektorn. Efterfrågan om stöd till gruvsektorn från partnerländer har samtidigt accelererat. Dessutom är detta ett område där Sverige har ett tydligt mervärde att bidra med ett samlat Team Sweden-arbete. Mot denna bakgrund har Sida utvecklat denna plan för det fortsatta arbetet inom ansvarsfull gruvnäring.

2. MÖJLIGHETER

Den globala efterfrågan på mineraler ökar snabbt, drivet av bland annat den gröna omställningen. För att 1,5-gradersmålet ska hållas inom räckhåll krävs att nationella klimatplaner (NDC) omsätts i snabb och genomförbar omställning. Inom ramen för Parisavtalet skärper NDC 3.0 fokus på prioritering, implementering och förutsättningar för investeringar. Elektrifiering, förnybar energi och klimatsmart industri är centrala delar i länders NDC:er och är beroende av tillgång till kritiska och strategiska mineraler.

Kina har idag en dominerande position i både utvinning och förädling av flera kritiska mineraler. Samtidigt finns betydande fyndigheter i andra geografier inklusive i många av Sidas partnerländer, vilket skapar både utvecklingsmöjligheter och risker.

Utvinning av mineraler sker genom både den formella och informella sektorn. Den informella, hantverksmässiga, gruvindustrin sysselsätter cirka 40 miljoner människor, medan formell gruvdrift uppskattas sysselsätta 7 miljoner människor.¹ Att mobilisera privata och offentliga finansiella resurser inom gruvnäring kan öka det finanspolitiska utrymmet för

Fotograf: Maria Liungman, Sida

utvecklingsändamål i en gynnsam investeringsmiljö, men de är i dagsläget otillräckliga. Därutöver behöver flera viktiga aspekter utvecklas för att en ansvarsfull gruvnäring ska bidra till en grön rättvis omställning, inhemsk resursfördelning och skapa bättre levnadsförhållanden för människor som lever i fattigdom:

- större lokal värdeförädling i utvecklingsländer som genererar produktiva arbetstillfällen och bättre levnadsförhållanden;
- god samhällsstyrning inklusive kapacitet hos offentliga aktörer, civila samhället och branschorganisationer att utveckla effektiva, tillförlitliga och transparenta institutioner;
- planering, genomförande, uppföljning och utökat ansvarsutkrävande i gruvindustrin och bland offentliga aktörer som säkerställer att social/mänskliga rättigheter upprätthålls inklusive rätten till en ren och hälsosam miljö;
- kapacitet och politisk vilja att generera inhemsk resursmobilisering och effektiva offentliga finansiella system för en rättvis resursfördelning för fattigdomsbekämpning; samt
- möjligheter till internationell handel som ofta kräver ökad kapacitet hos offentliga och privata aktörer att efterleva internationella handelsregler och hållbarhetsnormer, inklusive för handel med EU.

Behoven sträcker sig över hela värdekedjan. Återvinning och resurseffektivitet är viktiga men räcker inte för att möta behoven. Bearbetning och tillverkning sker vanligtvis utanför länder där mineraler utvinns, vilket innebär risker för en outnyttjad potential för utvecklingsländer.

¹ Intergovernmental Forum (IGF) on Mining, Metals and Sustainable development, Global Trends in Artisanal and Small-Scale Mining (ASM): A Review of Key Numbers and Issues, sid iv, 2017

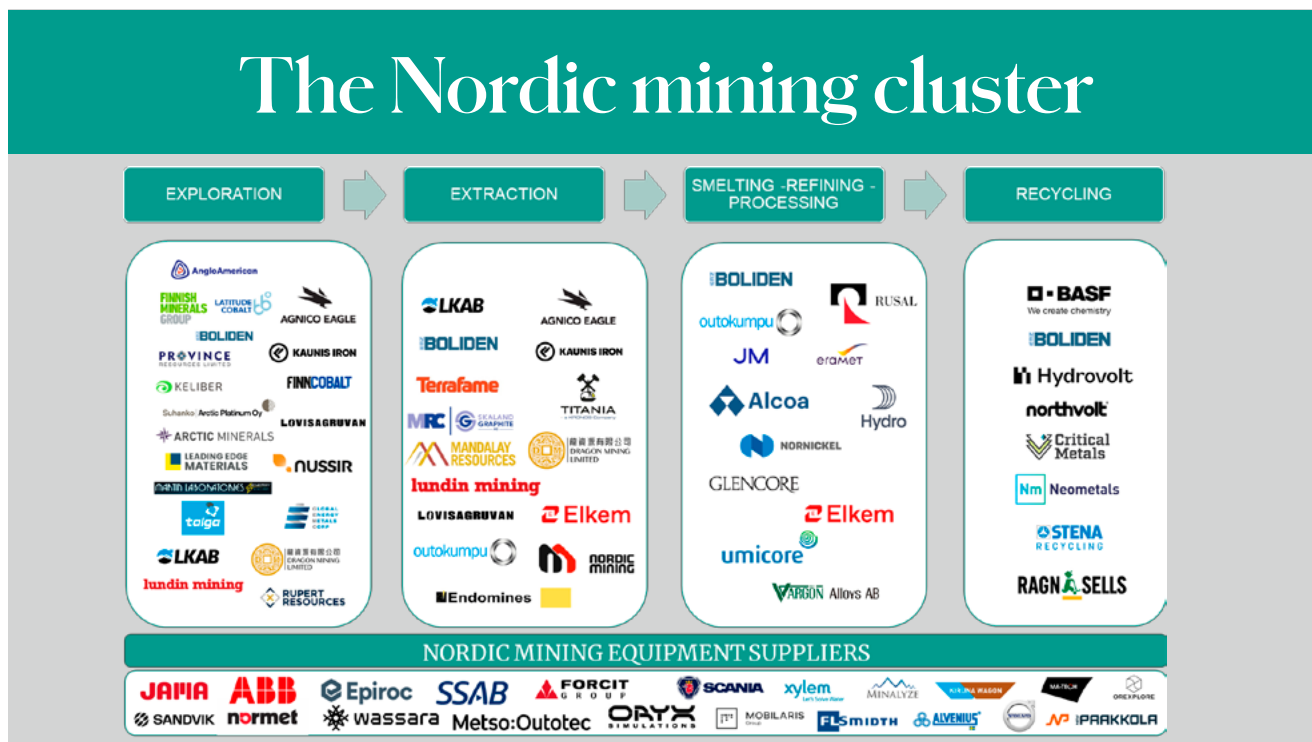
3. SIDAS ROLL

Sida har sedan länge arbetat med gruvsektorn genom olika typer av insatser, men efterfrågan har accelererat under de senaste åren – både geografiskt och tematiskt – i takt med det ökade internationella och europeiska fokuset på kritiska och strategiska mineraler. Det finns ett ökande intresse inom Sida, bland utlandsmyndigheter och på UD för ansvarsfull gruvnäring, bl.a. till följd av efterfrågan från mineralrika länder (LIC/LMIC), svensk gruvindustris intresse och frågans geo-ekonomiska/politiska relevans (EU Global Gateway). Intresset för ansvarsfull gruvnäring ökar också från andra svenska aktörer såväl inom den svenska gruvsektorns ekosystem som civila samhället.

Sida bidrar framförallt genom gåvofinansierade insatser på såväl global, regional och bilateral nivå inom institutionellt samarbete, demokrati och mänskliga rättigheter, sociala frågor och miljö/klimat. Sammanlagt uppgår avtalat belopp för området gruvnäring per sista december 2028 till drygt 700 miljoner kronor. Nuvarande insatser genomförs huvudsakligen i samarbete framför allt med Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) (ITP), Statens Naturvårdsverk (SNV), Luleå Tekniska Universitet (LTU), Näringslivets Internationella Råd (NIR) samt genom internationella och enskilda organisationer.

Sida deltar i Team Sweden Mining som leds av Business Sweden. Teamet samlar gruvnationen Sveriges myndigheter, universitet och intresseorganisationer. Det är en ingång i det svenska gruvklustret som har potential att spela en katalytisk roll för Sverige att bidra till behoven inom ansvarsfull gruvnäring. Sveriges gruvindustri är globalt konkurrenskraftig och har förmåga att utveckla ny teknik och sätta ny standard för framtidens gruvor med höga krav på både miljömässig och social hållbarhet. Svensk utrustningsindustri är redan aktiva på flera relevanta marknader. Samtidigt finns en viss försiktighet från svensk gruvnäring, att på kort sikt investera i länder som förknippas med höga risker men intresse finns för förberedande arbete och identifiering av möjligheter pågår.

Business Sweden i samarbete med Team Sweden arbetar kontinuerligt för att stärka Sveriges internationella klimatarbete och storskaliga investeringar för att påskynda en rättvis grön omställning på landnivå. Sida har tillsammans med Team Sweden och svenska resursbasen, genom "Swedish offer", utvecklat en "pipeline" av insatser som mobiliserar klimatfinansiering för att påskynda genomförandet av NDC:er i utvalda samarbets- och fokusländer. Investeringar i ansvarsfull gruvnäring kan bidra ett utökat och effektiviserat klimatbistånd.

Figur 1: Översikt över nordiska företag inom gruvklustret fördelat på utforskning, framställning, smältning/raffinering, återvinning och utrustning²

² Kungl. IngenjörsvetenskapsAkademien (IVA), How can the Swedish mining cluster strengthen Europe's supply of metals and minerals, February 2025, sid 11

Sida deltar också i Team Sweden Strategiska Projekt som innebär ett nära samarbete med EKN, SEK och Swedfund under projektledning av Business Sweden för att kraftsamla kring ett svenskt erbjudande relaterat till svensk export. Gruvnäring är en prioriterad sektor med fokus på svensk utrustningsindustri och Sida kan bidra genom såväl långsiktiga kapacitetsstärkande insatser (ITP men även PPDP-instrumentet) som mer flexibla och kompletterande verktyg relevanta för olika typer av förberedande arbete, studier och stöd till lokala parter för att minska risker relaterade till hållbarhet och finansiering.

Sidas UTS-verktyg för ansvarsfull gruvnäring erbjuder en flexibel möjlighet att avropa en bredd av teknisk kompetens genom SWECO. Det möjliggör ett mer proaktivt sätt att utvidga tillgången till spetskompetens för studier, kapacitetsuppbyggnad och i genomförandet av insatser.

Sidas specifika mervärde sammanfattas i box 1.

Box 1. Sidas mervärde

- Gedigen erfarenhet av **stärka kapacitet i partnerländer kring demokrati/mänskliga rättigheter, miljö & klimat, lokalt innehåll i mineralvärdekedjan och konfliktfrågor.**
- Erfarenhet av att **mäkla kontakter** med och mellan utvecklingsaktörer. Sida har en förmåga att skapa kontakter med regeringar, utvecklingsbanker, EU, Världsbanksgruppen, FN organisationer och andra som formar förutsättningar och regelverk och som arbetar med att skala upp näringslivets engagemang i utvecklingssektorer.
- Är **pelargranskad** för samarbete med EU.
- Har **myndighetssamarbete** med en rad relevanta svenska myndigheter.
- Förmåga att engagera **expertkompetens** såväl tematisk som geografisk för att skapa förutsättningar för reformer, kapacitetsutveckling och skapa förutsättningar och dela risk för investeringar i länder som behöver det mest och inom områden där privata investeringar kan ge effekter för fattigdomsminskning och hållbar utveckling.
- Har verktyg och förmåga att bidra till privatsektorsutveckling och möjliggöra investeringar i utvecklingskontexter med **gåvobaserade och katalytiska finansieringsinstrument, garantier och globala investerarnätverk.**
- Har utsänd personal vid ett flertal **utlandsmyndigheter i länder av intresse för Ansvarsfull Gruvnäring** och god inblick i den nationella och lokala miljön, liksom möjlighet till regionala satsningar.
- Med **gåvomedel och garantier** kan Sida lyfta av risk och mobilisera kapital för hållbar utveckling.

4. FOKUSOMRÅDEN

Sidas arbete utgår från EU:s och SGU:s definitioner³ av kritiska och strategiska mineraler kopplade till den gröna omställningen.⁴ Samtidigt efterfrågar partnerländer och svensk gruvnäring ibland stöd även kring andra metaller (t.ex. guld och silver), som inte direkt bidrar till klimatmålen. Undantag kan utvecklas till exempel på förslag från Team Sweden eller andra skäl som svarar mot partnerländers utvecklingsbehov från fall till fall.

Svarar mot Sidas verksamhetsstrategis externa mål

Mål1. Bekämpa fattigdom genom jobbskapande, handel och utbildning

Mål3. Främjad frihet och bekämpa förtryck

Mål 4. Utökat effektiviserat klimatbistånd

Arbetet inriktas huvudsakligen på att:

- Säkra ett rättvis- och miljöperspektiv genom hela mineralutvinningen, bearbetnings-, användnings- och återvinningskedjan för att säkra förutsättningar för civilsamhället och lokalbefolkning att identifiera och skydda sina rättigheter samt främja rättvis, inkluderande och grön tillväxt och samhällsutveckling i mineralrika utvecklingsländer.
- Stärka förmågan hos små och medelstora företag i mineralrika utvecklingsländer att ta vara på, delta i och utveckla värdekedjan med ett socialt och miljövänligt tillvägagångssätt.
- Aktivt utnyttja möjligheter för svenska aktörer, inklusive näringslivet, att genom handel, investeringar och leveranser av produkter och tjänster ställa krav och bidra med mervärde för en ansvarsfull och hållbar utveckling i mineralrika utvecklingsländer.
- Utveckla relationerna mellan Sverige/EU och utvecklingsländer med kritiska och strategiska mineraler för att över tid minska det globala behovet och diversifiera tillgången, samtidigt som man maximerar fördelarna för utvecklingsländer.
- Utveckla partnerskap bilateralt eller i samarbete med EU till exempel genom deras Strategiska partnerskap med en så kallad 360 graders ansats.

Planen stärker helhetssynen för hur Sida bidrar till utveckling av ansvarsfull gruvnäring. Investeringar i gruvnäring kräver tillgång till förnybar energi och fungerande transportinfrastruktur. Erfarenheter från Lobito-korridoren visar på hur bristande transportinfrastruktur och tillgång till energi kan utgöra hinder för att utvinna mineraler och transport till

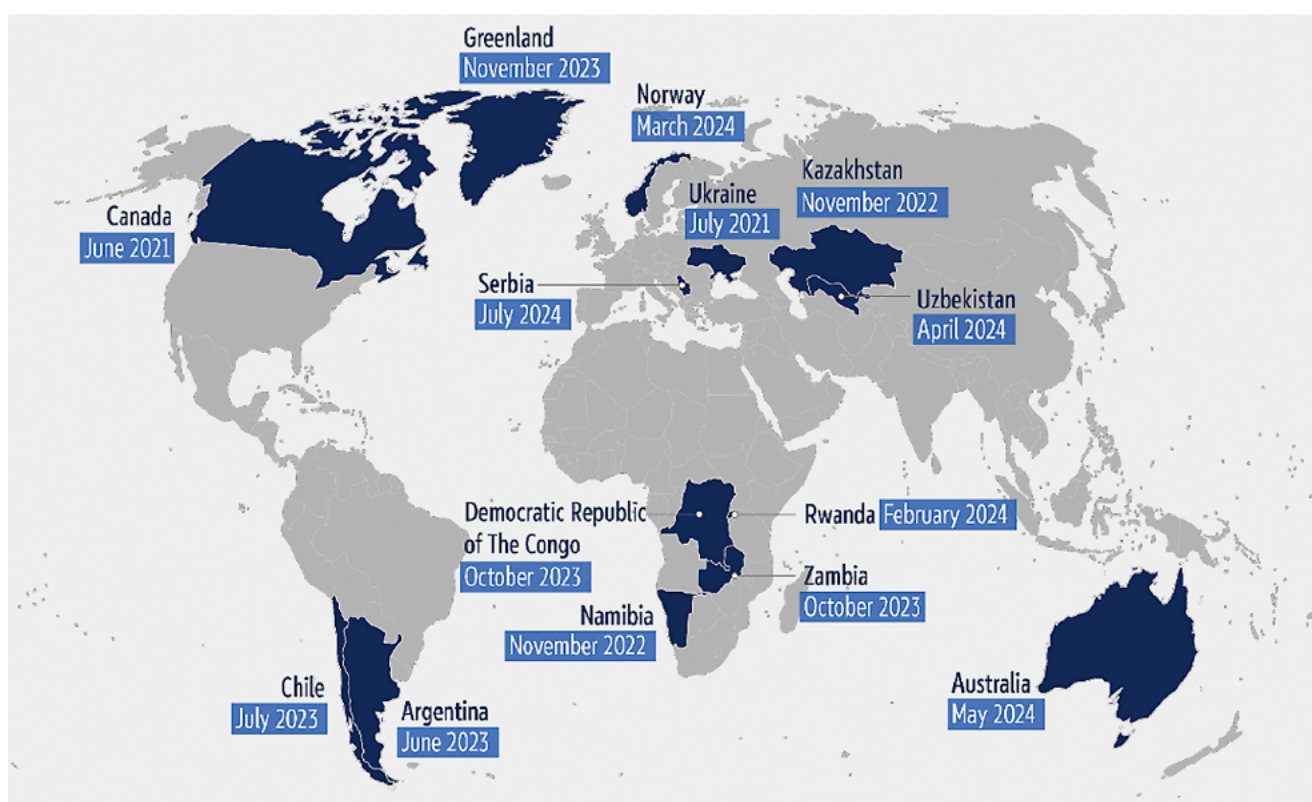
³ SGU – Kritiska råvaror

⁴ Strategiska/kritiska mineraler är också av intresse för digitalisering, samt för rymdindustri och försvar.

marknader.⁵ Arbetet bör därför samordnas med Sidas insatser för infrastrukturutveckling för att driva den önskade transformationen.

Sida arbetar mer samlat inom ramen för Team Sweden. Sverige har ett tydligt mervärde inom ansvarsfull och hållbar gruvdrift, inklusive starka myndigheter, hög miljö- och MR-standard, tekniskt kunnande och konkurrenskraftiga svenska lösningar. Ett mer strategiskt och samordnat arbetssätt mellan Sida, UD/UM, andra relevanta myndigheter, EU och näringslivet bidrar till öka utväxlingen av det samlade svenska erbjudandet och stärker Sveriges bidrag till både utvecklingsmål och den globala gröna omställningen.

Sida engagerar sig fortsatt i samarbete med EU inte minst genom Global Gateway, Kommissionens "Investment Hub" liksom bilaterala samarbeten eller Team Europe initiativ med Team Sweden. EU samarbetet inom "Practitioners' Network" bidrar till utökat samarbete mellan medlemsstater. Sekunderingar kan förstärka Sidas bidrag. EU:s angreppssätt benämnt 360°, stämmer väl överens med Sidas engagemang och bör i förekommande fall samordnas inom ramen för EUs strategiska partnerskap kring kritiska och strategiska mineraler (figur 2).

Figur 2: Översikt över EU:s partnerskap inom kritiska/strategiska mineraler.⁶ I november tillkom Sydafrika.

EU har flera andra särskilda relationer med länder/regioner såsom Brasilien, Colombia, Japan, Kina, Mexiko, Peru, Uruguay, USA, Euromed-länderna och Afrikanska unionen.

Sidas engagemang fokuserar huvudsakligen på södra Afrika (framför allt DR Kongo och Zambia) och Latinamerika. Det finns därtill ett ökande intresse för Asien inte minst från den svenska utrustningsindustrin (framför allt Filippinerna och Indonesien) liksom från UD:s/svenska industrins håll också i delar av Latinamerika och Centralasien där Sida inte har närvaro. Sida har ansökt om en EU-delegering i

Albanien tillsammans med Spanien och Italien i ett Team Europe projekt. Sönderingar med andra länder pågår inom Team Sweden. Sida förstärker också närvaron i Latinamerika och Asien för möjligheter till synergier med Team Sweden mellan handel och bistånd där gruvnäring är en del av potentiella samarbetsområden.

Andra aktörer på global nivå som Sida kan samarbeta med eller påverka omfattar IMF, WB, FN, OECD, regionala banker, bilaterala aktörer såsom Kanada och Australien samt mer specialinriktade internationella organisationer liksom civilsamhället.

⁵ Enabel, Practitioners' Network, Sida: Practitioners' Network Global Gateway

Fact-finding mission on the Lobito Corridor, 10-13 september 2025. Mission Report sid 4.

⁶ European Parliament Research Services (EPRS), Briefing, Implementing the EU's Critical Raw Materials Act, 2024, sid 7.

5. UTMANINGAR OCH RISKER

Den snabbt växande efterfrågan, koncentrerade värdekedjor samt bristande kompetens och institutionell kapacitet innebär betydande genomföranderisker. Dessa omfattar även risker för brott mot mänskliga rättigheter samt negativ miljö- och klimatpåverkan. Riskerna behöver hanteras genom relevanta regelverk, stärkt institutionell kapacitet och riktade investeringar.

Mineralutvinning påverkar per definition miljön negativt, liksom människors hälsa, och leder i många länder även till negativa sociala konsekvenser. I länder med politisk instabilitet med svag styrning av mineralresurser, kan minalexploatering kopplas till allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter och bidra till väpnade konflikter⁷ som behöver hanteras genom särskilda insatser och genom riskreducerande ansatser.

Global gruvnäring exponeras av såväl utmaningar, möjligheter som risker. Några av utmaningarna och riskerna sammanfattas i box 2. Balansen dem emellan avgörs inom ramen för Sidas insatsregel och handläggningsordning inför Sidas ställningstagande.

6. GENOMFÖRANDE

En verksövergripande plan med en sammanhållande funktion ökar relevansen av ansvarsfull gruvnäring vad gäller Sidas interna målområden, box 3.

Box 3. Relevans för sidas interna målområden

Genomförande av verksamheten

- Förbättrade resultat genom bättre synergier på nationell, regional och global nivå.
- Ökad förmåga att samverka och engagera den privata sektorn och mobilisera additionella finansiella flöden.

Utveckling av organisation och metoder:

- Stärkt institutionellt samarbete med EU och partner på nationell, regional och global nivå.
- Ett utvecklat teamsamarbete och lärande som stödjer verksamhetens genomförande.

Ambitionen i genomförandet av planen görs inom ramen för Sidas samarbetsstrategier, genomförandeplaner, projekt och geografier utifrån tillgängliga resurser.

Box 2. Utmaningar och risker inom ansvarsfull gruvnäring:

Komplex miljö med överlappande risker och möjligheter: Gruvsektorn står inför en komplex verklighet där miljörisker, säkrade leverantörskedjor, och den gröna omställningen samverkar. Balansen mellan dessa faktorer är avgörande.

Brist på kapital, kompetens och kunskap: Viktiga värdekedjor från prospektering och gruvdrift till smältverk hotas av brist på resurser. Att säkra tillräckligt med kapital och kompetens är avgörande för sektorns framtid.

Ansvarsfullhet och konkurrenskraft: Metoder för att integrera ökad ansvarsfullhet i gruvindustrin är nödvändiga. Detta kan samtidigt stärka konkurrenskraften och skapa en hållbar balans.

Forskning, innovation och kompetensutveckling: För att möta framtidens utmaningar behövs ökad kompetens, forskning och innovation i alla steg av värdekedjan.

Responsible Business Conduct (RBC) och Environmental, Social and Governance (ESG) compliance: RBC- och ESG-faktorer blir allt viktigare för investerare och aktörer inom gruvsektorn. Att utveckla och följa adekvata RBC/ESG-riktlinjer är avgörande för långsiktig framgång, efterlevnad av mänskliga rättigheter, och minimering av sociala och miljörisker för lokalbefolkningar.

Kompetensförsörjning: Att säkerställa tillgång till kompetent arbetskraft är en central utmaning för gruvindustrin.

God styrning och korruptionsbekämpning: Starka institutioner och effektiv förvaltning av resurser är avgörande för att undvika korruption, och säkerställa en rättvis fördelning.

Öppenhet och ansvarsskyldighet: Transparens kring hur regeringar spenderar utvinningsintäkter och fattar beslut om naturresurser är avgörande för en hållbar framtid.

Hållbar inkluderande ekonomisk tillväxt: Småskaliga industriföretag och andra aktörer i mineralrika länder behöver tillgång till finansiella tjänster och integrering i globala värdekedjor för att främja inkluderande hållbar ekonomisk tillväxt.

Inhemsk resursmobilisering och resursfördelning för fattigdomsbekämpning. Kapacitetsuppbyggnad i offentlig finansiell styrning visavi politisk vilja är inte alltid självklar.

⁷ International Institute for Sustainable Environment (IISD), Green Conflict Minerals: The fuels of conflict in the transition to a low-carbon economy, sid 1, august 2018